

Nr 16

Kulturutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972: 23 angående skyldighet att anmäla yrkesmässig överlåtelse och uthyrning av TV-mottagare jämte motioner.

Propositionen

Kungl. Maj:t har i propositionen 1972: 23 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 17 mars 1972 föreslagit riksdagen att anta ett i propositionen angivet förslag till lag om ändring i radiolagen (1966: 755).

Lagförslaget återfinns i propositionen på s. 2—3. Det innebär att den som i detaljhandelsledet yrkesmässigt överlåter eller hyr ut TV-mottagare åläggs att till den myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer lämna uppgift om dem till vilka överlåtelse eller uthyrning skett. Förvärvaren eller den som företräder honom föreslås bli skyldig att lämna de uppgifter som behövs för fullgörande av anmälningsskyldigheten. Därjämte föreslås vissa straffbestämmelser.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande i anslutning till propositionen väckta motioner nämligen

dels motionen 1972: 1633 av herr Annerås m. fl. (fp) vari hemställdts att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts proposition 1972: 23,

dels motionen 1972: 1635 av herr Brundin m. fl. (m) vari hemställdts att riksdagen avslår propositionen 1972: 23 och att riksdagen uttalar att de i motionen framförda förslagen närmare prövas,

dels motionen 1972: 1636 av herr Clarkson (m) vari hemställdts att riksdagen uttalar att möjligheten att lösa radio- och TV-licens på postverkets kontor återinföres,

dels motionen 1972: 1637 av herr Enlund m. fl. (fp) vari hemställdts att riksdagen beslutar att den föreslagna lagändringen tidsbegränsas till två år, att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att televerkets arbete med utveckling av elektronisk detektor för kontroll av TV-innehav avbryts och att riksdagen med instämmande ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförs om administrativt enkla rapportrutiner.

Utskottet har även behandlat följande under allmänna motionstiden väckta motioner nämligen

dels motionen 1972: 232 av herr Björk i Göteborg m. fl. (s) vari hemställt att riksdagen måtte uttala sig för anmälningsskyldighet för radiohandlare vid försäljning av färg-TV-apparater,

dels motionen 1972: 236 av herrar Levin (fp) och Petersson i Rösttunga (fp) vari hemställt att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna det i motionen framförda förslaget.

I motionen 1972: 232 påpekas att frågan om olika åtgärder för att stärka kontrollen av färg-TV-innehav tydligen under en längre tid varit under övervägande men att handläggningen synes präglad av anmärkningsvärd tröghet. Motionärerna anser att det ur rättvisesynpunkt inte kan accepteras att de som har ekonomiska möjligheter att anskaffa färg-TV-mottagare skall ha möjlighet att undandra sig tilläggsavgift.

I motionen 1972: 236 föreslås att var och en som säljer eller överlåter en TV-mottagare skall vara skyldig att på en av televerket tillhandahållen, enkel och ej portobelagd blankett göra anmälan därom.

Två motioner yrkar avslag på propositionen. Det är visserligen angeläget, anförs det i motionen 1972: 1633, att åtgärder vidtas för att minska inkomstbortfallet för rundradioverksamheten. Motionärerna ifrågasätter dock om man av principiella och praktiska skäl kan ålägga en branschorganisation en anmälningsskyldighet av detta slag, som kan framstå som en otillbörlig övervakning av de enskilda individernas handlande. Motionärerna anser vidare att det föreslagna systemet kan bli svårt att administrera och dyrt samt att de föreslagna åtgärderna inte direkt och omedelbart kommer att påverka nuvarande inkomstbortfall.

I motionen 1972: 1635 ifrågasättes om det kan anses principiellt riktigt att statsmakterna så som föreslås i propositionen ingriper i relationerna mellan ett affärsdrivande verk och dess kunder. I den mån anmälningsskyldighet införes måste frågan om ersättning åt TV-handlarna — exempelvis i form av ett fast belopp per anmälan — först lösas, anser motionärerna.

De bestrider att det föreslagna anmälningssystemet blir effektivt och anser att det finns möjligheter att lösa frågan om avgiftsbortfall med andra metoder. I detta syfte föreslår de att uppvisande av gällande »TV-licens» bör krävas vid köp av TV-apparat. För att en bestämmelse av denna innebörd skall få effekt bör, enligt motionärerna, anskaffning av »TV-licenser» underlättas och förenklas, vilket kan ske genom

att dels TV-handlarna görs till kommissionärer för »radio- och TV-licenser», dels att man återinför möjligheten att lösa »licenser» hos postverket. Det senare förslaget överensstämmer med hemställan i motionen 1972: 1636.

Även i motionen 1972: 1637 uttalas från principiella och praktiska synpunkter tveksamhet inför lagförslaget. Motionärerna föreslår därför att lagens giltighet tidsbegränsas till två år, varefter frågan får tas upp till förnyad prövning. Vidare understryker motionärerna att det extra arbete som anmälningsskyldigheten medför för TV-handlarna bör göras så litet betungande som möjligt. De anser att den myndighet till vilken rapportering skall ske, bör tillhandahålla lätthanterliga blanketter, att uppgifterna på varje rapportblankett skall begränsas till det oundgängligt nödvändiga samt att inga blankett- eller portokostnader bör åvila TV-handlarna. Motionärerna tar även upp frågan om användning av den av televerket konstruerade elektroniska detektorn och uttalar att denna utgör ett hot mot individens integritet. Utvecklingsarbetet på detektorområdet bör därför avbrytas.

I anslutning till den redogörelse som härmed lämnats för innehållet i motionerna redovisas följande kompletterande upplysningar.

Enligt beslut av 1966 års riksdag (prop. 136, SU 163, rskr 388) avlöstes fr. o. m. budgetåret 1968/69 ljudradio- och televisionens licenserna av en allmän mottagaravgift. Denna avgift omfattar en kombinerad televisionens- och ljudradioavgift baserad på innehavet av TV-apparat. För hushåll med enbart radioapparat utgår en särskild ljudradioavgift och för hushåll med färg-TV-mottagare en tilläggsavgift. Innehav av mottagare skall enligt kungörelsen 1967: 447 anmälas till televerket.

Frågan om integritetsskydd behandlas f. n. inom integritetsskyddskommittén (se riksdagsberättelsen Ju 1967: 62). I direktiven till denna har vederbörande departementschef erinrat om att den tekniska utvecklingen under senare år inneburit att en mångfald nya apparater för ljudöverföring, ljudupptagning och fotografering kommit fram. Möjligheterna att i hemlighet skaffa sig underrättelser av olika slag har alltså kraftigt ökat. Departementschefen anför att det i gällande lagstiftning visserligen finns bestämmelser som kan användas för att bekämpa åtskilliga former av kränkningar av privatlivet men att rättssystemet f. n. inte erbjuder ett effektivt skydd mot de ökade risker för integritetskränkningar som den moderna transistor- och fototekniken medför. De sakkunniga får därför i uppgift att göra en allsidig översyn av de olika rättsregler som är aktuella i detta sammanhang. I direktiven erinras också om att behovet av rättsskydd för privatlivet gäller inte bara förhållandet mellan medborgarna inbördes. Det är en inte mindre

viktig uppgift för lagstiftaren att värna den enskilde mot opåkallad insyn i hans privata angelägenheter från samhällsorganens sida. I den mån undantagsvis sådant som hemlig övervakning måste förekomma i myndigheternas arbete bör förutsättningarna härför noga regleras i lag.

Utskottet

Enligt radiolagen får anordning för mottagning av radiosändning eller trådsändning innehas och användas av var och en, men Konungen äger efter riksdagens hörande förordna om avgift för innehav av dylik anordning, dvs. av mottagare. Sådant förordnande har meddelats i en särskild kungörelse i vilken även föreskrivits att innehav av radio- och TV-mottagare skall anmälas till televerket, som har hand om avgifts-inkasseringen. Hushåll med både radio- och TV-mottagare eller enbart TV-mottagare har att betala allmän mottagaravgift och hushåll med enbart radiomottagare särskild ljudradioavgift. För hushåll som har färg-TV-mottagare tillkommer utöver den allmänna mottagaravgiften en särskild avgift. De inflytande avgifterna täcker, med vissa undantag, drift- och investeringsutgifterna för rundradioverksamheten.

I propositionen konstateras att allmänheten i betydande omfattning underlåter att anmäla innehav av TV-mottagare med påföljd att rundradioverksamheten går miste om betydande inkomster. Enligt uppskattningar av televerket är det fråga om ett inkomstbortfall på 30 à 40 milj. kr. per år. Departementschefen har i propositionen uttalat att detta inte kan accepteras. Utskottet delar helt denna uppfattning.

Departementschefen har vidare uttalat att man i vad gäller åtgärder för att minska inkomstbortfallet i första hand bör lita till informationskampanjer. Därutöver diskuteras i propositionen två slag av kontrollåtgärder, nämligen dels användning av en elektronisk detektor som televerket konstruerat, dels införande av en anmälningsskyldighet för TV-handlare m. fl. enligt ett av televerket och Sveriges Radio framlagt förslag. Vad först gäller användningen av en detektor framhålles att frågan om förutsättningarna för att tillåta apparater av detta slag ännu inte lösts och inte kan lösas i detta sammanhang och departementschefen har därför räknat med att detektorn f. n. inte kommer att användas.

Utskottet, som vill understryka att det är angeläget att informationsverksamheten i fråga om skyldigheten att anmäla innehav av mottagare intensifieras, delar departementschefens uppfattning att särskilda kontrollåtgärder därutöver är erforderliga. Som framhållits i propositionen kan emellertid frågan om förutsättningarna för användningen av detektorer för spårande av TV-apparater inte lösas i detta sammanhang. Utskottet erinrar om det arbete som f. n. pågår inom inte-

gritetsskyddskommittén. I direktiven för denna kommitté har vederbörande departementschef anfört att det i gällande lagstiftning visserligen finns bestämmelser som kan användas för att bekämpa åtskilliga former av kränkningar av privatlivet men att rättssystemet f. n. inte erbjuder ett effektivt skydd mot de ökade risker för integritetskränkningar som den moderna foto- och transistortekniken medför. Kommittén har därför fått i uppgift att göra en allsidig översyn av de olika rättsregler som är aktuella i detta sammanhang. Det har i direktiven framhållits som en viktig uppgift för lagstiftaren att värna den enskilde mot opåkallad insyn i hans privata angelägenheter från samhällsorganens sida. Med den erinran utskottet härmed gjort om pågående utredningsarbete har utskottet velat ansluta sig till departementschefens uppfattning i fråga om användningen f. n. av detektorer.

Det i motionen 1972: 1637 framförda yrkandet att riksdagen bör ge till känna för Kungl. Maj:t, att televerkets arbete med utveckling av en elektronisk detektor för kontroll av TV-innehav bör avbrytas, anser sig utskottet inte böra tillstyrka med hänsyn bl. a. till svårigheten att inom det tekniska utvecklingsarbete som bedrivs inom verket särskilja och avbryta de moment som kan vara av betydelse för utvecklingen av ifrågavarande apparatur.

Den kontrollåtgärd som föreslås i propositionen innebär, som framgått i det föregående, bl. a. att en bestämmelse införs varigenom den som i detaljhandelsledet yrkesmässigt överlåter eller hyr ut TV-mottagare åläggs att till den myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer lämna uppgift om dem till vilka överlåtelse eller uthyrning skett. Invändningar mot denna uppgiftsskyldighet har framförts i motionerna 1972: 1633 och 1972: 1635 i vilka båda yrkats att riksdagen avslår propositionen.

Utskottet har i det föregående redan uttalat, att det inkomstbortfall på grund av underlåtenhet att göra föreskriven anmälan om apparatinnehav som faktiskt föreligger inte kan accepteras. I detta läge anser sig utskottet böra ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag om införande av viss anmälningsskyldighet i fråga om försäljning och uthyrning av TV-apparater. En dylik anmälningsskyldighet innebär givetvis ett betydligt mindre intrång i den enskildes integritet än vad en användning av en detektor skulle göra. Vidare kan villkoren för anmälningsskyldigheten preciseras på ett tillfredsställande sätt. Det nu anförda innebär att utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionerna 1972: 1633 och 1972: 1635, sistnämnda motion såvitt nu är i fråga. Vid bifall till propositionen kan motionerna 1972: 232 och 1972: 236 anses tillgodosedda och behöver alltså inte föranleda någon särskild riksdagens åtgärd.

I motionen 1972: 1637 hemställs att den föreslagna anmälningsskyldigheten skall tidsbegränsas till att gälla i två år. Motionärerna har

hänvisat bl. a. till erfarenheter från Nederländerna, där en motsvarande anmälningsskyldighet avskaffades, sedan man nått därhän att praktiskt taget samtliga hushåll i landet hade registrerat TV-innehav. Uppgifter som utskottet inhämtat tyder på att man i vårt land inte inom loppet av två år kommer att ha nått så långt att det redan då kan vara aktuellt med ett avskaffande av den föreslagna anmälningsskyldigheten på motsvarande grunder, som förelåg i Nederländerna. Utskottet avstyrker därför ifrågavarande motionsyrkande men förutsätter att vederbörande myndigheter noga följer utvecklingen och att Kungl. Maj:t i sinom tid beaktar det önskemål som ligger bakom motionsyrkandet, nämligen att anmälningsskyldigheten inte skall gälla under längre tid än som är motiverat av de skäl som föranlett förslaget om dess införande.

Förslag som syftar till förenklad handläggning av anmälningsskyldigheten för TV-handlarna förs fram i motionen 1972: 1637. Förslagen går ut på att den myndighet till vilken rapportering skall ske bör tillhandahålla lätthanterliga blanketter, att uppgifterna på blanketterna skall begränsas till de oundgängligen nödvändiga samt att inga blankett- eller portokostnader skall åvila TV-handlarna. Med anledning härav får utskottet påpeka att departementschefen uttalat att det bör vara möjligt att utforma anmälningsförfarandet på ett mycket enkelt sätt. Den närmare utformningen av förfarandet bör telestyrelsen få i uppdrag att svara för i nära kontakt med företrädare för radiobranschen. Utskottet som utgår från att blankett- och portokostnader inte kommer att belasta radiohandlarna förutsätter att de i motionen anförda synpunkterna övervägs vid utformningen av bestämmelser rörande anmälningsskyldigheten. Någon särskild hänvändelse från riksdagen till Kungl. Maj:t i denna fråga synes inte erforderlig.

Förslaget i motionen 1972: 1635 att TV-handlarna skall erhålla viss fast ersättning för varje anmälan överensstämmer med förslag som radiobranschens organisationer fört fram. Utskottet vill erinra om att den ståndpunkt departementschefen intagit i denna fråga, nämligen att ersättning inte skall utgå till radiohandlarna i detta avseende, överensstämmer med gängse normer på olika områden av samhällslivet. Utskottet avstyrker motionen såvitt den nu är i fråga.

I syfte att underlätta och förenkla anskaffandet av »TV-licenser» föreslås vidare i sistnämnda motion dels att TV-handlarna skall göras till kommissionärer för »radio- och TV-licenser», dels att möjligheten att »lösa licenser» hos postverket återinförs. Det senare yrkandet överensstämmer med ett som framställts i motionen 1972: 1636. Utskottet får erinra om att skyldigheten att erlægga radio- och TV-licens fr.o.m. 1967 ersatts med skyldighet att dels till televerket anmäla innehav av mottagare, dels därefter erlægga de avgifter som debiteras. I regel sker debitering i samband med debitering av telefonavgifter, men mottagaravgift kan också erläggas på posten. Ca 90 % av de allmänna mottagar-

avgifterna faktureras sålunda tillsammans med telefonavgift. Utskottet finner inte anledning tillstyrka någon ändring i nuvarande anmälnings- och debiteringsförfarande och avstyrker ifrågasvarande motionsyrkanden.

Vad slutligen gäller förslaget i motionen 1972: 1635 om införande av krav på uppvisande av gällande »TV-licens» vid inköp eller förhyrning av TV-mottagare får utskottet framhålla att vad en apparatinnehavare numera, sedan licensen avskaffats, kan visa upp som närmast motsvarande denna är kvittot på erlagd allmän mottagaravgift. Detta är dock inte lämpat som underlag för en kontroll av den art och i det sammanhang som nu är i fråga. Utskottet avstyrker motionen 1972: 1635 också i denna del.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen i anledning av motionerna 1972: 232 och 1972: 236 samt med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1972: 1633, 1972: 1635 och 1972: 1637, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, antager det i propositionen 1972: 23 framlagda förslaget till *lag om ändring i radiolagen* (1966: 755),
2. att riksdagen avslår motionen 1972: 1637 i vad avser avbrytande av televerkets arbete med utveckling av en elektronisk detektor för kontroll av TV-innehav,
3. att riksdagen
 - a) avslår motionen 1972: 1637 i vad avser administrativt enkla rapportrutiner,
 - b) avslår motionerna 1972: 1635 och 1972: 1636, förstnämnda motion i vad avser återinförande av möjligheten att »lösa licenser» hos postverket,
 - c) att riksdagen avslår motionen 1972: 1635 i vad avser närmare prövning av vissa övriga i denna motion framförda förslag.

Stockholm den 27 april 1972

På kulturutskottets vägnar
LENNART MATTSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c), Björk i Göteborg (s), Larsson i Vänersborg (s), Källstad (fp), fru Sundström (s), herrar Nilsson i Agnäs (m), Zachrisson (s), fru Fränkel (fp), herrar Leander (s), Green (s), fru Ryding (vpk), fröken Eliasson (c), herrar Andersson i Örträsk (s), Norrby i Gunnarskog (c) och Nisser (m).

Reservationer

1. beträffande *godkännande av den föreslagna ändringen i radio-lagen* av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Nisser (m) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med »Utskottet har» och på s. 6 slutar med »dess införande» bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening har motionärerna anfört vägande skäl mot att den föreslagna anmälningsskyldigheten läggs på radio-TV-handlarna. I princip måste det framstå som en otillbörlig övervakning av de enskilda individernas handlande att inköp av vissa varor skall anmälas till offentlig myndighet av vederbörande säljare. Detta har också understrukits i justitiekanslerns remissyttrande över Sveriges Radios och telestyrelsens förslag. De åtgärder som man vidtar för att komma till rätta med inkomstbortfallet på grund av underlåtenhet att anmäla apparatinnehav bör inte ha den karaktären att de kan komma att upplevas som ett angivarsystem. Det är vidare att märka att den föreslagna anmälningsskyldigheten kommer att medföra ett inte obetydligt arbete för de enskilda företagarna. Utskottet anser att man bort söka andra och rimligare metoder än som föreslås i propositionen för att lösa det föreliggande problemet och att riksdagen därför med bifall till motionerna 1972: 1633 och 1972: 1635, den sistnämnda såvitt nu är i fråga, bör avslå såväl propositionen som motionerna 1972: 232 och 1972: 236 ävensom motionen 1972: 1637 i vad avser en tidsbegränsad lagstiftning.»

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

»1. att riksdagen med bifall till motionerna 1972: 1633 och 1972: 1635, sistnämnda motion såvitt nu är i fråga, avslår propositionen 1972: 23 samt motionerna 1972: 232, 1972: 236 och 1972: 1637, sistnämnda motion såvitt nu är i fråga.»

2. beträffande *motiveringen till utskottets hemställan under 3* av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Nisser (m) som — vid bifall till reservationen under 1 — anser att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med »Förslag som» och på s. 7 slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»Utskottet har i det föregående tagit ställning till vissa yrkanden i motionerna 1972: 1635 och 1972: 1637. Av de kvarstående yrkandena i dessa motioner syftar några till underlättande av den för TV-handlarna föreslagna anmälningsskyldigheten och andra, liksom också yrkandet i motionen 1972: 1636, till att åstadkomma lättnader för allmänheten. De förra hänför sig till den lagstiftning som utskottet avstyrkt, de senare till det numera övergivna systemet med licens för innehav av TV. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet dessa yrkanden. Utskottet vill emellertid understryka att man bör ta till vara alla möjligheter att underlätta för den enskilde att fullgöra sin skyldighet att anmäla apparatinnehav.»